

Природні передумови

- **1. Природні умови та ресурси**
- **Північно-Східного економічного району**
- Північно-Східний район має сприятливі агрокліматичні умови, запаси цінних корисних копалин. Але природно-ресурсний потенціал не визначає господарський комплекс району; його частка в загальноукраїнському потенціалі становить лише 10,5%, тобто менше, ніж частка території.
- Природні ресурси представлені, насамперед, корисними копалинами, особливо паливними. В межах району проходить Дніпровсько-Донецька тектонічна западина з покладами нафти й газу. На сьогоднішній час це основна нафтогазова база України.
- Найбільші нафтові родовища – Глинсько-Розбишівське, Більське, Зачепилівське, Качанівське, Рибальське. За браком нафти ці родовища дещо пом'якшують сировинну проблему України.
- Газові родовища зосереджені в Харківській області. Це, насамперед, славетне Шебелинське родовище, а також поклади в Єфремівці, Кегичівці, в Полтавській області – Солохівське, Яблунівське. Інша група корисних копалин представлена залізними рудами Кременчуцького родовища, на основі якого працює Полтавський збагачувальний комбінат.
- Значна територія району вкрита родючими ґрунтами – чорноземами типовими; особливо широкі їхні пасма в Полтавській і Харківській областях. У Сумській області, поряд з чорноземами, є сірі лісові ґрунти. Взагалі агрокліматичні умови Північно-Східного району сприятливі для багатогалузевого сільського господарства.

Демографічні передумови

- Район характеризується складною демографічною ситуацією. Показники природного руху тут найгірші в Україні (за винятком Чернігівської області, яка, до речі, межує з районом). Природний приріст скрізь від'ємний.
- Північно-Східний район виділяється посиленою міграцією, населення у великих містах поступово зменшується за рахунок від'ємного природного приросту. Великі міста, особливо Харків, характеризуються інтенсивною маятниковою міграцією.
- Трудові ресурси району мають досить високу кваліфікацію й рівень освіти; це стосується, насамперед, ресурсів Харківської агломерації, Полтави, Сум, де зосереджені складні, наукомісткі види виробництва. Зменшення контингенту трудових ресурсів перешкоджає розширенню працевістких виробництв, на яких район до цього часу в значній мірі спеціалізувався. Швидкий відтік сільського населення в міста не супроводиться адекватним підвищенням продуктивності праці в сільському господарстві, що також створює гостру проблему.

Економічні передумови

- У районі склався потужний індустріально-аграрний господарський комплекс. Провідне значення має промисловість, на яку припадає 75% валового продукту народного господарства. За рівнем розвитку промислового виробництва, вартістю основних виробничих фондів і чисельністю промислово-виробничого персоналу район посідає третє місце в Україні після Донбасу і Придніпров'я. У ньому зосереджено 20% машинобудування України. Висока територіальна концентрація промисловості визначає значні показники обсягів товарної продукції з розрахунку на одного жителя, особливо це стосується Харківської області, де цей показник майже на 23% вищий, ніж у середньому по Україні. На регіон у 1998 р припадало 13,9% усієї продукції сільського господарства, тоді як частка сільського населення району в загальній кількості сільського населення країни становила 12%. Район дає 15,1% валового збору зерна, 24,6% цукрових буряків, 15,4% насіння соняшнику, 12,7% картоплі, 15,1% овочів. На Північно-Східний район припадає 13,9% виробництва м'яса (у забійній масі), 14,8% борошна, 18,0% цукру-піску, 16,3% вершкового масла, 19,6% продукції із незбираного молока, 19,8% сирів жирних.
- В економічному районі вдало поєднуються рівнинна поверхня, сприятливий кліматичний режим, родючі ґрунти й значні запаси корисних копалин.
- Основою територіально-виробничого комплексу Північно-Східного економічного району є машинобудівна й металообробна, харчова, хімічна та легка промисловість. Вони є галузями спеціалізації. Добре розвинена промисловість будматеріалів та залізорудна.
- Густа мережа залізниць, висококваліфіковані кадри й наукова база, суміжне розташування з Донбасом та Придніпров'ям позитивно позначилися на розвитку індустрії, зокрема машинобудування. Машинобудування й металообробка відіграють провідну роль у структурі промислового комплексу району; на цю галузь припадає майже 35% валової продукції. Тут склався найпотужніший спеціалізований галузевий район машинобудування України.

Економічні передумови

- Найбільш розвинутими галузями промисловості Північно-Східного району є машинобудування і металообробка, значна доля котрого припадає на ВПК. Район постачав близько 20% продукції машинобудування України. Друге і третє місце відповідно займають легка і харчова галузі, далі йдуть хімія, нафтохімія, промисловість будівельних матеріалів. Машинобудування спеціалізується на виробництві устаткування для енергетики, вугільної та залізорудної промисловості, чорної металургії, транспортних засобів, сільськогосподарських машин, приладів тощо. Найбільша територіальна зосередженість промисловості характерна для Харківської області, обсяг продукції якої в розрахунку на одного жителя значно вищий, ніж у середньому по Україні.
- Для областей району характерний високий рівень розвитку сільського господарства (обсяг продукції в розрахунку на одного жителя, наприклад Полтавської області, майже на 50 % більший, ніж у середньому по країні). Урожайні чорноземні ґрунти і сприятливі кліматичні умови дають можливість вирощувати товарне зерно, зокрема пшеницю, кукурудзу, а також цукрові буряки, соняшник, розвивати овочівництво і садівництво, м'ясо-молочне і м'ясо-сальне тваринництво.

Територіальна галузева структура народногосподарського комплексу

- У Харкові значного розвитку набула авіаційна промисловість. Планується випуск літаків нового покоління -АН-140 (транспортно-пасажирські) і АН-70 (військово-транспортні).
- Верстатобудування зосереджено в Харкові (важкі круглошліфувальні верстати загального та спеціального призначення, автоматичні лінії, верстати високої точності з програмним керуванням); у Лубнах - круглошліфувальні й спеціальні колові верстати високої точності. Глухівське ВАТ «Верстатотехмаш» розпочало серійний випуск верстатів, що не мають аналогів в СНД, для різання сортового прокату чорних та кольорових металів усіх видів і профілів.
- Прилади, точні машини, інструменти й механізми виробляють у Харкові - контрольно-вимірювальні прилади, маркшейдерські інструменти, телевізори, ЕОМ, калькулятори, радіоапаратуру; в Сумах - електронні мікроскопи. В Полтаві прилади та інструменти виробляє Полтавський алмазний завод, який будувався для забезпечення алмазним інструментом всього СРСР. Аналогічну функцію він готовий виконувати і нині в рамках СНД. Приладобудування зосереджене також у Лубнах, Червонозаводську.
- Значного розвитку набула металообробка. Зокрема, в Полтавській області споруджено Дніпровський гірничозбагачувальний комбінат, м.Комсомольськ, який виробляє залізорудний концентрат та окотки. У Кременчуці та Полтаві діють ливарно-механічні заводи.
- Харчова промисловість району за обсягом виробництва займає друге місце після машинобудування. Вона переробляє місцеву сільськогосподарську сировину - зерно, цукрові буряки, насіння олійних культур, продукцію тваринництва. В районі діють підприємства цукрової, м'ясної, молочної, борошномельно-круп'яної, олійної, жирової, спиртово-горілчаної, кондитерської та інших галузей харчової промисловості. Тут виробляється 10,3% найважливіших продуктів харчування від загального обсягу їх виробництва в Україні.
- Найбільше значення має цукрова промисловість, яка виробляє понад 18% цукру в Україні. На території Північно-Східно-го економічного району є 39 цукрових заводів. Лохвицький цукровий комбінат (Полтавська область) - одне з найпотужніших підприємств галузі в Україні. До великих цукрових підприємств належать також Куп'янський, Орільський (Харківська область) цукрові заводи та цукрорафінадний завод у м. Дружбі (Сумська область).
- Район випускає 16,3% вершкового масла в Україні. Маслоробна промисловість представлена значною кількістю підприємств, розміщених по всій території району, та молочноконсервними заводами у Харківській (Куп'янськ) і Полтавській (Кобеляки) областях. У районі працює мережа консервних заводів. В Харкові освоїли випуск відмінної якості пива «Рогань». яке досить успішно конкурує з київським «Оболонь» і впевнено завоювало ринок не тільки Харківщини та України в цілому, але й країн ближнього зарубіжжя.

Територіальна галузева структура народногосподарського комплексу

- Хімічна промисловість виробляє мінеральні добрива, пластмаси, кіноплівку, хімреактиви, дубильні препарати, барвники, лаки та іншу продукцію. В районі сформувався нафтогазохімічний цикл виробництва. Підприємства хімічної промисловості зосереджені в Харкові; тут налагоджено випуск пластмас, лаків, фарб, хімреактивів, речовин побутової хімії, фармацевтичних препаратів. У Кременчуці функціонує нафтопереробний завод, налагоджено виробництво технічного вуглецю. В Сумах виготовляють фосфорні добрива, сірчану кислоту, отрутохімікати, пігменти, лакофарбову продукцію, мінеральні домішки до кормів для худоби (ВО «Хімпром»); у Шостці - кольорову і чорно-білу фотоплівки, стрічку для магнітофонів (ВО «Свема»); у Шебелинці - хімічні реактиви (ВО «Хімпром»).
- Легка промисловість за обсягом виробленої продукції займає третє місце в районі після машинобудування та харчової промисловості. Значного розвитку набули текстильна (виробництво вовняних, бавовняних, трикотажних тканин), хутрова та шкіряно-взуттєва галузі.
- Найбільшим центром легкої промисловості вважається м. Ромни, його з недавнього часу називають столицею легкої промисловості України. Великим центром легкої промисловості є Харків. Тут зосереджена швейна, панчішно-шкарпеткова, суконна, взуттєва галузі, найбільше в Україні хутрове об'єднання, канатний і шкіряний заводи.
- У Полтаві функціонують бавовнопрядильна, трикотажна, швейна фабрики, шкіряно-взуттєвий комбінат; у Сумах - швейна, суконна й шкіряно-взуттєва фабрики.
- Значного розвитку в районі набуло виробництво товарів народного споживання. Найбільше їх виробляється в Харківській області.
- У районі широко ведеться промислове й житлове будівництво. Тому тут значного розвитку набула промисловість будівельних матеріалів: виробництво цементу, збірних залізобетонних виробів, стінових, в'язучих матеріалів, черепиці, будівельної кераміки, фаянсу тощо.
- Підприємства будівельної індустрії розміщені по всій території району. У Полтаві, Мерефі, Будах розвинена скляна й фарфоро-фаянсова промисловість.
- Підприємства деревообробної і меблевої галузей розміщені переважно у великих промислових вузлах - Харкові, Полтаві, Сумах, Кременчуці.
- Сировиною для розвитку енергетики району слугують природні горючі гази, нафта, вугілля Донбасу, торф і гідроенергія Дніпра. На Північно-Східний економічний район припадає 20% загальнодержавного виробництва електроенергії. Найбільше виробляють її теплові електростанції, які об'єднані в Харківську енергосистему.
- Особливе місце посідає газова і нафтова промисловість. Значну кількість газу добувають у Харківській області. Тут знаходиться одне з найбільших родовищ в Україні — Шебелинське (Балаклійський район). Поклади газу належать до категорії сухих, мають високу температуру згоряння. Крім того, використовують попутний газ нафтових родовищ та експлуатують родовища Полтавської області із дещо меншими запасами газу.

Промислові вузли

Промисл. вузол	Склад пром.вузла	Спеціалізація, розвиток та основні виробництва промислового вузла
Харківський	Харків, Дергачі, Мерефа, Люботин, Чугуїв, Пісочин	Це найбільший машинобудівний вузол України. Тут працюють підприємства тракторного і сільськогосподарського машинобудування: ВО «Харківський тракторний завод», заводи тракторних самохідних шасі, «Серп і молот», «Харьковтракторзапчасть»; енергетичні та електротехнічні підприємства: «Харківський турбінний завод», «Електроважмаш», «Електромашина», «Теплоавтомат»; приладобудівні та інструментальні підприємства: «Точмедприлад», «Електробитприбор», «Термоелектроремонт»; підприємство гірничого та металургійного обладнання «Світло шахтаря»; спеціалізовані заводи - велосипедний, Завод електробритв. Хімічна промисловість виробляє лаки, фарби, хімреактиви, фармацевтичні препарати, пластмаси (Харківський завод пластмас). Тут знаходяться найбільше в країні хутрове об'єднання та канатний завод. Розвинуті майже всі галузі харчової промисловості: хлібопекарська, круп'яна, молочна, м'ясна, кондитерська, працює великий завод шампанських вин. Поліграфічну продукцію випускають фабрики «Глобус», ім. М. В. Фрунзе. Харків - важливий транспортний вузол: у ньому сходиться 8 залізничних ліній, є аеропорт, функціонують три залізничних та 5 автобусних вокзалів.
Полтавський	Полтава	Тут працюють такі підприємства: заводи штучних алмазів і алмазних інструментів, газорозрядних ламп, «Електромотор», тепловозоремонтний, автоагрегатний, турбомеханічний, ВО «Укрхіммаш» і «Продмаш», м'ясокомбінат, бавовнопрядильна фабрика, багато підприємств з випуску м'ясної, молочної, кондитерської, плодоовочевої, хлібопекарської продукції.
Кременчугський	Кременчук, Комсомольськ, Крюков	Потужні машинобудівні заводи: ВО «АвтоКРАЗ», Крюківський вагонобудівний, завод дорожніх машин; в Комсомольську гірничо-збагачувальний комбінат (збагачення залізної руди), великі підприємства хімічної промисловості: нафтопереробний завод і завод технічного вуглецю; підприємства легкої промисловості: взуттєве, швейне, трикотажне виробничі об'єднання та шкіряно-шорний комбінат. Кременчук - це річковий порт і залізничний вузол.

Основні проблеми району

- Однією із проблем району є великий розрив у рівнях соціально-економічного розвитку між великими містами і віддаленими територіями, особливо Сумської області. Там гостро постають проблеми низької народжуваності, високої смертності, безробіття, неефективного використання сільськогосподарських угідь. Однією з важливих проблем Північно-Східного району є територіальна нерівномірність його розвитку. Основне промислове виробництво зосереджене в Харкові, Полтаві, Сумах і Кременчуці, тоді як багато малих міст і селищ розвинуті недостатньо, особливо в Полтавській і Сумській областях.

У районі недостатньо електрифіковані залізниці, а в сільській місцевості не вистачає доріг з твердим покриттям.

- Необхідна територіальна деконцентрація виробництва, особливо в Харківському і Кременчуцькому вузлах, економічна активізація малих і середніх міст, зокрема на Сумщині. У структурі машинобудування наукомістким видам треба надати пріоритет.

Карта району

мал. 1 Північно-Східний економічний район

Карта району

- мал. 2 Північно-Східний економічний район

Таблиця загальні показники економічного району

Області	Площа		Населення		ВВП		
	Тис. км ²	%	Млн. чол	%	млрд грн	%	На душу населення
Харківська	31415	5,20	2 707 387	6,37	_____	_____	10,605 тис. грн
Полтавська	28748	4,76	1 431 026	3,36	_____	_____	10,605 тис. грн
Сумська	23834	3,94	1 107 376	2,60	_____	_____	10,605 тис. грн

Література/Сайти

- <http://readbookz.com/book/113/2871.html>
- <http://ua.textreferat.com/referat-3886-1.html>
- <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B0>
- https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD